

adversus se colerent, minatus erat etiam adversa omnia, si sua jussa violarent. Et quid opus est puerilibus nugis contaminare sacras litteras, quando Deus ipse apertè testatus est, in Judicium historiat, cur hostes suos eliminare nequirent Israelitæ? Loquitur enim ad hunc modum cap. 2, v. 20: *Quia, inquit, peccavit gens ista, violando fœdus meum, quo obtinueram majores ipsorum, neque obsecuti sunt voci meæ, non pergam expellere à facie ipsorum vultum hominum earum gentium, quas reliquit Josua mortuus, ut tentem per eas Israel, etc.* Manebant ergo Jebusei invitis tum Judæis, tum Benjaminitis, facile enim se tutabantur munitionibus arcis Sion, cum etiam Davidi insultare non vererentur, post tot illius gloriosissimas victorias, quasi nec cæcis quidem et claudis illam defendentibus ipse expugnare posset.

De clausulâ, usque ad hanc diem, sæpè diximus. Neque verò hinc efficitur, ante Davidis principatum hunc commentarium esse conscriptum. Nam nec David prorsus eliminavit Jebuseos. Erat enim Jebuseus Areuna, à quo solum ædificanda sacra domus argenteo ipse, quamvis jam tum rex esset, redemit. Sed existimandum tamen est, subactos à Davide Jebuseos inibi mansisse nullos, nisi qui, ut in jurisdictione, ita et in sacra atque religionem Israelitarum concessissent, qualem fuisse Areunam non obscurè præ se ferunt ejus ipsius verba, quibus Davidis voluntatem sacrificandi in sua arce prosequitur, in Regum historiâ.

CAPUT XVI.

1. Cecidit quoque sors filiorum Joseph, ab Jordane contra Jericho et Aquas ejus ab oriente; solitudo que ascendit de Jericho ad montem Bethel,
2. Et egreditur de Bethel-Luza, transiitque terminum Archi-Ataroth,
3. Et descendit ad occidentem juxta terminum Jephlethi, usque ad terminos Bethoron inferioris et Gazer; finiunturque regiones ejus mari magno.
4. Possederuntque filii Joseph Manasses et Ephraim.
5. Et factus est terminus filiorum Ephraim per cognationes suas, et possessio eorum contra orientem Ataroth-Addar usque Bethoron superiorem.
6. Egredianturque confinia in mare;

Igitur, ut præsentem narrationem concludamus, quòd Judæi non expulerunt Jebuseos, id cum illa Christi de zizaniis parabola conferri rectè posse existimat Adamantius. Sed mihi certè, dissimillima ista videntur. Neque enim illi Jebuseos tritici, hoc est, probrorum hominum, gratiâ, manere sinebant, sed extirpare nequibat. Magis igitur consentaneum est, ut existimemus, illius modi narrationes memorie præditas à Spiritu sancto esse, atque nostris animis inculcatas, ut intelligamus, quanta nobis ipsi comparemus incommoda, dum nostris vitis clementissimam Dei voluntatem à nobis abalienamus. Eo enim fit, ut nos, inter reprobos, hoc est, eos quos ipse reject, vivere sinat, à quorum contubernio atque contagio à consuetudine dum nosmet expellere nequimus, sæpè unâ cum ipsis ad æterna abripimur supplicia. Sed si quis omninò hæc analogie delectatur, dicamus, domestica animorum nostrorum vitia Jebuseos esse, quæ nostrum Judæum, hoc est fidei, et pietatis adversus Deum professionem, variis modis perturbant, vexant, proculcant (habet enim Jebuseus à calcando nomen), neque tamen nostris illa viribus expelli possunt. Davide opus est, is est Christus Jesus, ex Davidis sanguine ortus. Sed neque is illa prorsus exterminat, verum subigit, ut in fidei pietatisque nostræ ditionem concedant. Sed hæc hæc hactenus. Non enim propositum nobis est allegoriis insistere, quod sæpè diximus, sed sacrum contextum, prægeniis modo explicare.

CHAPITRE XVI.

1. Le partage échu par le sort aux enfants de Joseph fut le pays qui s'étend depuis le Jourdain, vis-à-vis de Jéricho et des Eaux de cette ville, vers l'orient, et depuis le désert qui monte de Jéricho à la montagne de Bethel.
2. Ce partage sort ensuite de Bethel vers Luza, passe le long des confins d'Archi, vers Ataroth,
3. Descend à l'occident jusqu'aux confins de Jephleth, et jusqu'aux confins de Bethoron-la-Basse et jusqu'à Gazer; et son pays finit à la grande mer.
4. C'est là, en général, ce que les enfants de Joseph, Manassé et Ephraïm, ont possédé.
5. Voici en particulier le partage de la tribu d'Ephraïm: La frontière des enfants d'Ephraïm, divisés par leurs familles dans la terre qu'ils possèdent, est, vers l'orient, Ataroth-Addar, jusqu'à Bethoron-la-Haute;
6. Elle se termine dans ses confins, du côté

Machmethat verò aquilonem respicit, et circuit terminos contra orientem in Thanathselo, et pertransit ab oriente Janoe;

7. Descenditque de Janoe in Ataroth et Naaratha; et pervenit in Jericho, egrediturque ab Jordane.

8. De Taphuâ pertransit contra mare in vallem Arundineti, suntque egressus ejus in mare Salsissimum. Hæc est possessio tribus filiorum Ephraim per familias suas.

9. Urbesque separatæ sunt filiis Ephraim in medio possessionis filiorum Manasse, et villæ earum.

10. Et non interfecerunt filii Ephraim Chananeum qui habitabat in Gazer; habitavitque Chananeus in medio Ephraim usque in diem hanc tributarius.

TRANSLATIO EX HEBRÆO.

1. Filiis Joseph autem exhibit sors à Jordane Jerichuntis, ab oriente, ad desertum ascendens ex Jerichunte, per montem Beth-elem. — 2. Et exiret ab Beth-ele versus Luzam, et transibat ad finem Archi Ataroth. — 3. Et descendebat versus mare ad fines Japlethi, usque ad terminos Beth-horon inferioris, et usque ad Gazer, fueruntque exitus ipsius, mare. — 4. Diviserunt itaque hæreditatem filii Joseph, Manasses et Ephraim. — 5. Fuitque terminus filiorum Ephraim in ipsorum gentilitates; fuit, inquam, terminus hæreditatis ipsorum ab orientem, Ataroth-Addar, usque ad Beth-horon superiorem. — 6. Et exhibit terminus versus mare Machmethatham ab aquilone, et reflectebatur terminus versus orientem Thanath-siluntem, transibatque ipsam ab oriente versus Janoam. — 7. Et descendebat à Janoa Atarotham et Naaratham; incidebatque in Jerichuntem, et desinebat in Jordane. — 8. De Taphua ibat terminus versus mare, ad torrentem Arundinis. Erantque ipsius exitus in mare; ea erat hæreditas tribus filiorum Ephraim in suas familias. — 9. Et urbes que separatim designatæ erant filiis Ephraim, in medio hæreditatis filiorum Manassis, omnes urbes cum pagis suis. — 10. Et non exterminabant Chananeum, habitantem in Gazer. Et habitavit Chananeus in medio Ephraim usque ad hunc diem. Et fuit servus tributarius.

COMMENTARIUM.

VERS. 1. — FILIIS AUTEM JOSEPH EXIBIT SORS À JORDANE JERICHUNTIS, etc. Diximus superiore capite, medium terræ sanctæ locum, in quo stativa castra habebant Israelitæ, muniendam excubitoribus utrinque imprimis fuisse adversus inopinatos hostium insultus. Ut ergo Judæi à meridie jam sunt collocati, tanquam præsidarii, ita nunc Josephitæ divini sorte constituuntur, à septentrione, in magnâ ejus regionis parte, quæ à posteris Samaria est vocata. Describuntur autem primùm limites australes hæreditatis Josephitarum universæ, ab oriente in occidentem. Unica enim fuit amborum fratrum, Manassis et Ephraim, sors, in istâ sortitione, ut explicatum à nobis supra est.

S. VIII.

de l'occident, à la mer Méditerranée. Elle revient à Machmethat, qui regarde le septentrion, et retourne vers l'orient en Thanathselo; passe de l'orient jusqu'à Janoc;

7. De Janoc descend jusqu'à Ataroth et à Naaratha, vient jusqu'à Jéricho, et se termine au Jourdain; elle va ensuite à Taphua, du côté de l'occident.

8. De Taphua elle passe vers la mer Méditerranée, jusqu'à la vallée des Roseaux, et se termine à la mer Salée, qui est ici la même que la mer Méditerranée. C'est là l'héritage de la tribu des enfants d'Ephraïm, divisés par leurs familles.

9. Et il y eut des villes, avec les villages de leur dépendance, que l'on sépara du milieu de l'héritage des enfants de Manassé pour les donner aux enfants d'Ephraïm.

10. Les enfants d'Ephraïm n'exterminèrent point les Chananéens qui habitaient en Gazer; mais les Chananéens ont habité jusqu'à aujourd'hui au milieu d'Ephraïm, ayant été rendus tributaires.

Porrò ipsa locorum, quæ memorantur, ignorant, descriptionem factè obscuriorem, præsertim quæ primo versiculo fit, sed eam R. Salomon ad hunc modum explanat: « Fines, » inquit, Josephitarum australes inchoabantur « ab oriente, apud eam Jordanis partem, cui « urbs Jericho objectæ regione, ascendebant « que ad desertum ex Jerichunte, et porrigebantur versus occidentem, in montem Beth-elem. » Igitur existimat R. Salomon litteram, hæc, verbi וְכַרְבִּי, præpositionem esse accipiendam, et illud עֵלֶּה, hæreere verbo, וְכַרְבִּי, Atque huic adstipulari videntur Septuag. At Chaldaeus, dicit, sortem Josephitarum exiisse ab Jordane Jerichuntis, ad aquas Jerichuntis, ab

8

oriente, in desertum, quia desertum ascendebat, hoc est, sursum porrigebatur à Jerichunte, per montem Beth-el. Et hanc sententiam nos quoque nostrâ interpretatione propè expressimus, nisi quòd sortem, cum R. Salomone, diximus ascendere, non autem desertum. Animadvertimus enim sic hæc ipsa explicata esse capite 18, ad versiculum 12. Latinus autem, deserti verbum accepit, tanquam nominandi casu positum. Est enim desertum hoc, Beth-aven, quod Jerichuntî fuisse occiduum, ex illo 18 capite intelligemus, sicut et illud quoque, cum aquæ Jerichuntis dicuntur, alium locum significari, atque cum Jordanis Jerichuntis memorari, quæ res à R. Salomone non est animadvertens. Jerichuntis enim aquæ sunt, quæ ex Helizei fonte proflunt. Ab eo enim potissimum Jerichuntia arva per elices, et lacunas, rigantur, sub radicibus ejus montis posito, qui ad Bethel porrigitur, et Bethelis quoque nomen habet. Quod enim hic dicitur, ad aquas Jerichuntis, planè illud est, quod capite 18 scribitur, ad riuum Jerichuntis, à septentrione. Erat enim fons ille quem Elizeus injecto sale emendavit, positus ab Jerichunte versus occidentem et septentrionem. Sed illud est hoc loco observandum, in verbo יְרִיחוֹ, quod convertimus, ab oriente, literam he, notam esse progressionis ab loco, non ad locum, ut solet. Id enim modò hoc verbo significatur, hanc finium designationem inchoari ab oriente. Jordani enim, à quo fit initium, clauditi istius Chananæe latus, ut sic dicam, orientale. Porrò non mirum est ab Jerichunte ascendi in montem. Nam ostendimus autè, urbem istam sive verius plantièm (nam hanc potius quam oppidum ipsum significari putò) circumquaque montibus, tanquam theatro cinctam fuisse. Diximus autem, montem Bethelam, non Bethelis, quia nomen, בֵּת, magnam vocalem retinet.

VERS. 2. — ET EXCURREBAT À BETHEL VERSUS LUZAM, etc. Ex Jacobi historiâ apparet quidem eundem unum locum esse, qui olim Luza, post Bethel, de Jacobi viso, fuit dictus. Sed alium locum fuisse Bethel, alium Luzam priscis illis temporibus perspicuè jam videmus. Igitur RR. Kimhi, et Isaias existimant, duas fuisse Bethelæ, eique rei argumento esse etiam, ait Kimhi, quòd illa Jacobi Bethel, quæ et Luza vocabatur, annumerabitur cum Benjaminis possessionibus. Sed sanè ridiculus est Kimhi cum sic ratiocinatur. Disertis enim verbis Luza excluditur finibus Benjaminiticis. Ego verò unicam fuisse Bethel statuo, eamque

modò diversam à Luzà, modò eandem dici, quia cum reipsa locus ille, in quo divinum visum Jacobo se patefaciebat, paululum abesset ab oppido Luzà primùm, posteris temporibus adeò est celebratus, quoddam religionis opinione, ut Luzæ propinquæ nomen diluerit, atque obscuraverit. Itaque cum adhuc Bethelis nomen minimè pervagatum esset, dicebat se Jacob in Luzà visum vidisse, quamvis certissimum sit, non in oppido, sed in agrò dormienti illud apparuisse. Sed Luzam alteram fuisse apud Hethæos, conditam ab hujus Luzæ proditore, nemo nescit. Ceterùm Bethel aberat ab Jerosolymis, ut prodidit Eusebius, 12 millibus passuum, reliquebaturque ad dexteram ab his qui Neapolim ibant. Nomen Archi Ataroth dividit Chaldaeus, tanquam duorum locorum complexum sit appellationes. Interpretatur enim in hanc sententiam ista verba, ad limitem Arachei in Ataroth, quasi præcisè scripta sint, desitque præpositio. Et huic sententiae consentaneus est, ut videtur, accentus tipheha, quo peculiariter interpuncta est vox Archi. Ego Græcos et Latinum secutus sum. Neque tamen Chaldaei opinionem damnaverim. Sed certum est, nomen Ataroth, cujus explicatio est, corona, pluribus urbibus accommodari in sacrâ historiâ. Ad hoc, locus iste, in designandis finibus Benjaminiticis dicitur Ataroth-Adar, neque illic rō Archi mentio est, quare unicus videri locus potest. Eusebius libello de Locis hebr., duarum Ataroth meminit, alteram ait Ramæ vicinam urbem esse, alteram quator millibus passuum à Sebaste, hoc est, Samariâ, representari vico, cui nomen est Atharus. Istarum igitur prior, absque dubitatione, nostra est. De Beth-horon inferiore diximus supra. Sed Cazer, diversa omninò ab illâ est, quam ante descripsimus in Judaicis possessionibus longè ad austrum positam. Eusebius hanc nostram locare videtur, quater mille passibus à Nicopoli, sive Emmaunte, versus aquilonem. Dabitur ista Levitis. Porrò ubi desiderint isti fines in mare Mediterraneum, id ex descriptione finium Daniticorum confici posse videtur, nempe, supra Joppen. Fuerunt enim Danitæ affines Josephitis ad mare. Illi igitur fuere fines Josephitarum australes. Nam aquilonares nihil attingere ostendere, antequàm aliis quoque tribus suæ assignentur possessiones. Necdum enim refertur quam altè excurrant, modò ut stativa teneant à septentrione. Est autem credibile, ab his finibus australibus Josephutarum intervallum universum, quod ad fines aquilonares

Judeorum usque pertinet, occupatum à castris fuisse. Nam id post dabitur Benjaminitis, ut suo loco explanabitur.

VERS. 4. — DIVISERUNT ITAQUE HEREDITATEM FILII JOSEPH, MANASSES ET EPHRAÏM, etc. Mihi non fit verisimile, istam fratrum inter ipsos sortitionem singularem, ante factam esse, quam cæterarum quoque tribuum suas quoque possessiones sortitò accepisset. Neque enim prius videtur certis à septentrione limitibus fuisse inclusi. Sed non magni interest, illic, an post dividerint privatim ipsi inter se hereditatem, quam in commune, unica sorte, ut dixi, acceperant. Dividere autem ideò omninò debere, quia duæ diversæ tribus erant Ephraimitarum et Manassensium. Sed neque illud maximi est momenti, an ipsi sortes privatim jecerint, an verò, ut est credibilis, res ista quoque acta sit à duodecim viris. Hoc verò observandum est, quando Manassenses cum fratribus suis Ephraimitis compositi sunt, priore loco extractam esse horum, quam illorum sortem. Itaque Ephraimites regionem quæ sacro templo olim foret vicinior, esse nactus, ut agnoscamus hic quoque sortem aptissimè in eam rem occidisse, quam beatus ille senex, oculis quidem cæcatis, at mente perspicacissimis, agebat, cum transversus manus dexteram quidem, Ephraimi, sinistram verò Manassis imponeret capiti.

VERS. 5. — FUITQUE TERMINUS FILIORUM EPHRAÏM, IN IPSORUM GENTILITATES, etc. Descriptio hereditatis Ephraimitarum nimia brevitate obscurissima est. Sed unus R. Salomon conatus est ipsam, his ferè verbis explicare. « Inchoabatur, inquit, istorum finium designatio à oriente apud Atharoth-Adar, atque ab eâ urbe procedebatur ad Beth-horon. Et hæc tenens quidem descripta est latitudo, Jam verò longitudo hinc designabatur versus occidentem, ad urbem Machmethath, quæ ad austrum paululum relinquebatur. Rursus latitudo septentrionalis sic describebatur, ut funiculus ab oriente ambiere urbem Thanath-silo, usque ad Jordanem, sinuosa erat latitudo, et hic exstabat urbs Tapphua, à quæ rursus ducebatur funiculus versus occidentem ad torrentem caricosum. » Hæc ferè R. Salomon, quæ mihi ipsis etiam sacris v. v. b.

obscuriora videtur, et parùm quoque consentanea esse his quæ in Manassensium finibus ostendendis dicuntur. Neque verò intelligi posse putò, quâ ratione Ataroth-Adar in istis hereditatis extremitate apud orientem existere queat, cum claudat occiduum arum possessionum Benjaminiticarum. Nam duas hoc nomine urbes fingere, duasque Machmethath, et plures etiam Tapphuas, quod aliud est, quam pravum atque distortum opus Lesbiâ adhibita regulâ corrigere, aut approbare velle? Sed profectò meliù fecisset R. Salomon, si quod nesciret, confessus fuisset, se nescire, quàm ut sic hallucinaretur.

Igitur, ut quid mihi videatur dicam, existimo eam lineam, quæ ab Ataroth-Adar, ad Beth-horon superiorem ducitur, metri quidem latitudinem istius hereditatis ab austro in septentrionem aut aquilonem veris, sed non extimam orientis oram designare. Nam ea verborum complexio, ad orientem Atharoth-Adar, ostendit illa quidem, hanc urbem inde ab Jordane primam occurrere in istâ hereditate, in finibus certè australibus. Verùm ad Jordanem minimè collocari ipsam posse, efficitur, ut dixi, ex finium Benjaminiticorum designatione, atque etiam ex eâ, quæ nuper Josephitarum australes limites ostendimus. In hæc enim primâ ab Jordane veris occurrebatur Jericho, sive Aquæ Jerichuntis. Deinde Bethel, ac tandem Ataroth. Jericho autem et Bethel ad Benjaminitis pertinebant. Luza verò erat quidem ipsa intra Ephraimitarum fines, sed post celebratam Bethel, in numero urbium esse desiit.

Cum porrò sequitur: Et exhibit terminus versus mare Machmethath ab aquilone, putò describi quidem longitudinem aquilonarem, inde à Beth-horon superiore versus occidentem et mare Mediterraneum, sed quæ versus octavo tandem absolvatur. Itaque Machmethath in istâ designatione paululum ad septentrionem relinquebatur. Neque longè, quantum certè conjecturâ augurari possumus, aberat à Beth-horon superiore, ut neque à Sichem.

Rursus his verbis: Et reflectebatur terminus versus orientem, ab illâ Beth-horon, nisi fallor, describitur longitudo aquilonaris versus orientem, sed quæ sensim in latitudinem orientis descendat. Atque in hoc tractu occurrit post Beth-horon prima urbs Thanath-silo, secundum eam Janoa, quæ ab Sichem aberat 12 millibus passuum versus orientem, post Janoam Ataroth, non illa quidem Ataroth-Adar,

sed diversa. Plures enim fuisse testatur Eusebii libello de Loc. heb. qui istam Ataroh locat quatuor millibus passuum à Samariâ. Demùm Naaratha, quæ aberat quinque mille passibus ab Jerichunte, ut ex reliquâ illic eo nomine villâ est manifestum, postremò Jericho, sed quæ ad austrum relinquebatur in Benjaminitarum finibus. Post Jerichuntem verò desinebat ista linea in Jordanem.

Porrò cum versiculo octavo dicitur: *De Tapphuâ ibat terminus versus mare, etc.*, reditur, quantum certè ego videre possum, ad absolvendos limites longitudinis aquilonaris, clariùsque ostendendos, inde à Machmethath usque ad mare Mediterraneum. Nam Tapphuam illic loci fuisse, non autem apud Jordanem, ut R. Salomon opinari visus est, certum est ex descriptis finibus Manassensium. Credibile est igitur, Tapphuam haud procul abfuisse à Machmethath, neque longè à Tapphuâ torrentem caricosum, sive canosum, eumque inde usque in mare Mediterraneum descendisse, haud procul à Casarèâ Palestinæ, sive Stratonis turri. In hoc enim tractu et Machmethath positam fuisse, quæ nunc vulgò Cathon vocatur, et non procul inde, torrentem illum versùs mare fluxisse, ab eoque sub Casarèâ receptum esse, luculenter ostendit charta depictæ Chananææ, quæ in cœnobio montis Sion exstat, cujus mihi exemplum dono misit Gerardus Mercator Ripelmondanus, mathematicus celeberrimus. Tapphuam autem in istis locis fuisse, quæ fontem habebat insignem, intelligentes ex verbis proximi capituli, à quâ tamen diversa longè est Judaica illa Tapphua, quam Ptolomæi Thenam esse quidam putant. Porrò australes limites Ephraimitarum nihil attinet describere seorsim, neque etiam occiduos. Sunt enim illi, quos Josephitarum universè diximus esse. Non sum equidem nescius quæ fuerit Latini sententia. Is enim opinatus est, mare illud, in quod isti fines cum torrente Canneti consueunt, esse Asphaltitidum lacum, quæ causa fuit, ut multi suspicarentur torrentem Canneti esse Carith, apud quem lauit Elias. Sed mihi insolens sermo esse visus est, et alienus à sacrâ narratione, sic mare simpliciter, pro Asphaltitide, dicere. Is enim lacus mare Salsum aut Campestre, non autem mare, simpliciter, dici solet. Neque verò etiam fines Ephraimi usquam ad mare Mortuum pertinebant. Denique refellitur hoc apertissimè ipsa Manassensium finium descriptio, in quâ similiter atque hic, cum torrente canoso exiit

in mare. Quod sanè de Asphaltitide accipere, delirantis fuerit.

VERS. 9. — ET URBS QUÆ SEPARATIM DESIGNATE ERANT FILIIS EPHRAÏM, etc. Fuisse urbes quasdam, intra Manassensium positas terminos, quas tamen Ephraimitæ habebant, dicitur apertè capite proximo. Credibile est igitur, cum ante privatam istam sortitionem, universa hæreditas, quæ simul Manassensibus et Ephraimitis obvenerat, divisa fuisset in duas partes, pro locorum ratione, neque illæ viderentur æquales, tum alteri adjectas esse aliquot urbes, intra alterius limites positas, atque ita exæquatæ esse ambas sortes. Eam autem partem, cui hoc additamentum accesserat, obtigisse sortitò Ephraimitis.

VERS. 10. — ET NON EXTERMINABANT CHANANEUM HABITANTEM IN GAZER, etc. Memoratur in Judicium, atque etiam Regum historiâ. Tandem enim Pharao Ægypti rex, capti crematque Gazer, trucidavit Chananæos cives. Et locum filie suæ dedit doti, quæ Salomoni nupserat, quam narrationem septuaginta interpretes huc addiderunt. Magna sanè fuit Ephraimitarum impietas potius quàm ignavia, cum adversùs Dei legem nefariam gentem Chananæam habitare apud se sinerent, mercedis pactione. Erat quidem difficile, ex illis urbibus, quæ maritime fuerunt, atque à diversis gentibus mercaturæ faciendæ causâ perpetuò frequentabantur, omninò exterminare illos supersticiosos homines. Nam ne à Davide quidem fuisse prorsùs ejectos, certum est, quando Salomone regnante tandem sunt à Pharaone deleti; verùm lucri faciendi gratiâ tam turpes pati atque tolerare vicinos, id verò in nefario crimine Ephraimitis poni debuit.

Gregorius apposita, ut mihi videtur, allegoriâ hunc locum interpretatur. Sed ejus ipsius verba adscribam, sunt enim minime inepta. Sæpè, inquit, magnis virtutibus terram præmissam invadimus, quia spe intima æternitatis confirmamur. Sed dum inter alias et sublimes virtutes quasdam vitia retinemus, veluti Chananæam vivere in terrâ nostrâ et sinimus, qui tamen tributarius sit, quando ea ipsa vitia, quæ prorsùs subigere non possumus, in nostrum compendium vertimus, nimirum ut mens nostra in excelsis virtutibus humiliter de se sentiat, quippe quæ suis viribus vel parva vitia non possit penitus expugnare. Benè ergo scriptum est Judic. 3, v. 1: *Ite sunt gentes quas Dominus reliquit, ut erudiret per ipsas Israelcem.* Ideò enim vitia

quædam parva retinentur, ut se mentis nostræ intentio sollicitam semper certamine exerceat, neque de victoriâ superbiat, cum et hostes adhuc intra se vivere sentiat, à quibus superari formidet. Israel igitur à relictis gentibus eruditur, quando per carnis nostræ vitia superbia spiritus reprimatur.

CAPUT XVII.

1. Cecidit autem sors tribui Manasse (ipse enim est primogenitus Joseph) Machir, primogenito Manasse, patri Galaad, qui fuit vir pugnator, habuitque possessionem Galaad et Basan;

2. Et reliquis filiorum Manasse juxta familias suas, filiis Abiezer, et filiis Helec, et filiis Esriel, et filiis Sechem, et filiis Hopher et filiis Semida. Isti sunt filii Manasse filii Joseph, mares, per cognationes suas.

3. Salphaad verò filio Hopher filii Galaad filii Machir filii Manasse non erant filii, sed solæ filie; quarum ista sunt nomina, Maala, et Noa, et Hegla, et Melcha et Thersa.

4. Veneruntque in conspectu Eleazar sacerdotis et Josue filii Nun et principum, dicentes: Dominus præcepit per manum Moysi ut daretur nobis possessio in medio fratrum nostrorum. Deditque eis, juxta imperium Domini, possessionem in medio fratrum patris earum.

5. Et ceciderunt funiculi Manasse decem, absque terrâ Galaad et Basan trans Jordanem.

6. Filie enim Manasse possederunt hæreditatem in medio filiorum ejus. Terra autem Galaad cecidit in sortem filiorum Manasse qui reliqui erant.

7. Fuitque terminus Manasse ab Aser, Machmethath, quæ respicit Sichem; et egreditur ad dexteram juxta habitatores fontis Taphuæ.

8. Etenim in sortio Manasse ceciderat terra Taphuæ, quæ est juxta terminos Manasse filiorum Ephraim.

et atque hic ex parvis, quæ sibi adversa sunt, et discit, se suis viribus majora non subigere. Hæc ille. Quæ eò libentius adscripsi, quod hoc argumentum sapius in dictis partitionibus occurrat, et benè pieque dicta esse ab illo, mihi certè, videantur.

CHAPITRE XVII.

1. Voici le partage échu par le sort à la tribu de Manassé, qui fut le fils aîné de Joseph, à la postérité de Machir, fils aîné et fils unique de Manassé, père de Galaad, qui fut un vaillant homme et qui eut le pays de Galaad et de Basan,

2. Et au reste des enfants (c'est-à-dire des descendants) de Manassé, divisés selon leurs familles, aux enfants d'Abiezer, aux enfants d'Helec, aux enfants d'Esriel, aux enfants de Séchem, aux enfants d'Hopher et aux enfants de Sémida. Ce sont là les enfants mâles de Galaad, fils de Machir, fils de Manassé, fils de Joseph, divisés selon leurs familles.

3. Mais parce que Salphaad, fils d'Hopher, fils de Galaad, fils de Machir, fils de Manassé, n'avait point eu de fils, mais des filles seulement (dont voici les noms: Maala, Noa, Hégla, Melcha et Thersa):

4. Ces filles vinrent se présenter devant Eleazar, grand-prêtre, devant Josué, fils de Nun, et les princes du peuple, et leur dirent: le Seigneur a ordonné par Moïse qu'on nous donnât des terres en partage au milieu de nos frères. Josué leur donna donc des terres en partage au milieu des frères de leur père, selon que le Seigneur l'avait commandé.

5. Ainsi la tribu de Manassé eut dix portions dans la terre de Chanaan, outre le pays de Galaad et de Basan, qui lui fut donné au-delà du Jourdain;

6. Car les filles de Manassé eurent des terres pour leur héritage, parmi les enfants de Manassé, comme les aurait eues Salphaad leur père, s'il eût été vivant; et le pays de Galaad échu en partage aux autres enfants de Manassé, qui étaient restés au-delà du Jourdain.

7. La frontière de Manassé, en-deçà du Jourdain, fut depuis Aser jusqu'à Machmethath, qui regarde vers Sichem, et elle s'étendait à main droite le long des habitans de la fontaine de Taphua, qui appartenait à la tribu d'Ephraïm;

8. Car le territoire de Taphua était échu par le sort à Manassé; mais la ville de Taphua, qui est aux confins de Manassé, fut donnée aux enfants d'Ephraïm.

9. Descenditque terminus vallis Arundineti in meridiem torrentis civitatum Ephraim, quæ in medio sunt urbium Manasse: terminus Manasse ab aquilone torrentis, et exitus ejus pergit ad mare:

10. Ita ut possessio Ephraim sit ab austro, et ab aquilone Manasse, et utramque claudat mare, et jungantur sibi in tribu Aser ab aquilone, et in tribu Issachar ab oriente.

11. Manassé eut aussi pour héritage, dans les confins de la tribu d'Issachar et d'Aser, Bethsan avec ses villages, Jellaam avec ses villages, les habitants de Dor avec leurs bourgs, les habitants d'Endor avec leurs villages, les habitants de Thénac avec leurs villages, les habitants de Magédo avec leurs villages, et la troisième partie de la ville de Nopheth.

12. Nec poterunt filii Manasse has civitates subvertere, sed cepit Chananeus habitare in terrâ suâ.

13. Postquam autem convulnerunt filii Israel, subjecerunt Chananeos et fecerunt sibi tributarios, nec interfecerunt eos.

14. Locutique sunt filii Joseph ad Josue, et dixerunt: Quare dedisti mihi possessionem sortis et funiculi unius, cum sim tante multitudinis, et benedixerit mihi Dominus?

15. Ad quos Josue ait: Si populus multus es, ascende in sylvam, et succide tibi spatia in terrâ Pherézæi et Raphaim, quia angusta est tibi possessio montis Ephraim.

16. Cui responderunt filii Joseph: Non poterimus ad montana conscendere, cum ferreis curribus utantur Chananeæ qui habitant in terrâ campestri, in quâ sita sunt Bethsan cum viculis suis, et Jezrael mediam possidens vallem.

17. Dixitque Josue ad domum Joseph, Ephraim et Manasse: Populus

9. Cette frontière descendait à la vallée des Roseaux, vers le midi du torrent des villes d'Ephraïm, qui sont au milieu des villes de Manassé; de sorte que la frontière de Manassé est depuis le septentrion du torrent, d'où elle va se terminer à la mer Méditerranée.

10. Ainsi ce qui est du côté du midi est à Ephraïm; et ce qui est du côté du septentrion est à Manassé; et la mer est la fin de l'un et de l'autre; en sorte que du côté du septentrion ils s'unissent à la tribu d'Aser, et du côté du levant à la tribu d'Issachar.

11. Manassé eut aussi pour héritage, dans les confins de la tribu d'Issachar et d'Aser, Bethsan avec ses villages, Jellaam avec ses villages, les habitants de Dor avec leurs bourgs, les habitants d'Endor avec leurs villages, les habitants de Thénac avec leurs villages, les habitants de Magédo avec leurs villages, et la troisième partie de la ville de Nopheth.

12. Les enfants de Manassé ne purent détruire entièrement les habitants de ces villes; mais les Chananéens commencèrent d'habiter avec eux dans ce pays-là.

13. Et après que les enfants d'Israël se furent fortifiés, ils s'assujettirent les Chananéens et se les rendirent tributaires; mais ils ne les tuèrent pas, comme le Seigneur l'avait ordonné.

14. Or, les enfants de Joseph, Ephraïm et Manassé, peu contents de leur partage, dont une grande partie était encore occupée par les ennemis, s'adressèrent à Josué, et lui dirent par la bouche de Manassé: Pourquoi ne m'avez-vous donné qu'une part pour héritage, en donnant à mon frère et à moi ce qui pourrait à peine suffire à moi seul, étant, comme je suis, un peuple si nombreux, et le Seigneur m'ayant béni et multiplié comme vous le voyez?

15. Josué leur répondit: Si vous êtes un peuple si nombreux, montez à la forêt, et faites-vous place en coupant le bois dans le pays des Pherézéens et des Raphaims, puisque la montagne d'Ephraïm est trop étroite et trop petite pour vous.

16. Les enfants de Joseph lui répondirent: Nous ne pouvons gagner le pays des montagnes, parce que les Chananéens qui habitent dans la plaine, où est Bethsan avec ses villages, et Jezrael qui est au milieu de la vallée, ont des chariots armés de faux et de fers tranchants.

17. Josué répondit à la maison de Joseph, Ephraïm et Manassé: De votre aveu vous êtes

multus es et magnæ fortitudinis, non habebis sortem unam,

18. Sed transibis ad montem, et succides atque purgabis ad habitandum spatia; et poteris ultra procedere cum subverteris Chananeum, quem dicis ferreos habere currus et esse fortissimum.

TRANSLATIO EX HEBRÆO.

4. Obtigit autem sors tribui Manassis (is autem erat primus natu Josepho) ipsi Machiri, qui primus fuerat natu Manassi, patri Galaad, eò quòd ipse esset vir bellicosus, obtigit, inquam, et Galaad, et Basan. — 2. Obvenit autem et reliquis filiis Manassis in ipsorum stirpes, filius Abi-ezer, et filius Helec, et filius Ezriel, et filius Sechem, et filius Hephher, et filius Semida. (Isti sunt filii Manassis filii Josephi, mares) in ipsorum gentilitates. — 3. Ipse autem Salphaad filius Hephher filii Galaad, filii Machiris, filii Manassis, non habebat filios, sed filias. Et hæc erant nomina filiarum ejus, Maala, et Noa, Hegla, Melcha, et Thersa. — 4. Et accesserunt in conspectum Eleazaris sacerdotis, et in conspectum Josuæ filii Nun, et in conspectum principum, dicentes: Dominus præcepit Mosi, ut daret nobis hereditatem inter fratres nostros. Dedit ergo ipsis, secundum os Domini, hereditatem inter fratres patris ipsarum. — 5. Ceciderunt itaque funiculi Manassis decem, præter terram Galaad, et Basanidem, quæ erant eis Jordanem. — 6. Nam filix Manassis acceperunt hereditatem inter filios ipsius, terra autem Galaad erat reliquorum filiorum Manassis. — 7. Erat autem terminus Manassis ab Aser versus Machmethath, quæ est in conspectu Sichem, et procedebat terminus ad dextram, ad habitatores fontis Thapphuæ. — 8. Terra Thapphuæ erat Manassis; verum ipsa Thapphuæ apud fines Manassis erat filiorum Ephraim. — 9. Et descendebat terminus in torrentem Arundinis, ad partem australem torrentis. Iste urbes sunt ipsius Ephraim inter urbes Manassis, et terminus Manassis est à septentrione torrenti, erantque exitus ipsius in mare. — 10. Pars australis erat ipsius Ephraim, et septentrionalis ipsius Manassis, mare verò erat limus utriusque. Atque in Aser incidunt à septentrione. In Issachar verò ab oriente. — 11. Habebatque Manasses in Issachar, et in Aser, Beth-san, et municipia ipsius, et Jellaam, cum suis municipiis. Præterea, incolas Dore, et municipia ipsius, ac incolas Endoræ, et municipia ipsius, et incolas Thanaach, et municipia ipsius, denique civis Magelo, et municipia ipsius; tertiam partem regionis. — 12. Cæterum non valebant Manassenses exterminare civitates istas, redegerint Chananeum ad tributum, sed exterminando non exterminarunt. — 13. Locuti sunt autem Josephitæ cum Josuâ, dicentes: Cur dedisti mihi hereditatem, sortem unam, et funiculum unum? cum ego sim populus multus, prout adhuc benedixit mihi Dominus. — 14. Josua verò dicebat et ipsis: Si populus multus es, ascende tibi in sylvam, atque excide tibi illic, in terrâ Pherézæi et Raphaim, si angustior tibi est mons Ephraim. — 15. Rursus Josephitæ dicebant: Non obtinebitur à nobis mons; nam currus ferrei sunt apud omnem Chananeum, habitantem in terrâ nulli; apud eum qui est in Beth-san, et in municipiis illius. Et apud eum qui est in valle Jezrael. — 17. Iterum Josua ad Josephitas dicebat, ad Ephraim et Manassem, inquiri: Populus multus es? et vires magnas habes, non erit tibi sors una. — 18. Sed montem habiturus es, et si enim sylva est, excides ipsam. Habebis insuper exitus filius. Exterminabis enim Chananeum, quamvis currus ferreos habeat, quamvis fortis sit.

COMMENTARIUM.

VERS. 1 et seqq. — OBTIGIT AUTEM SORS TRIBUI MANASSIS: IS AUTEM ERAT, etc. Post descriptos fines Ephraimiticæ tribus, quam, ut dixi, sors tribui fratruæ prætulerat, propiusque ad tempus locarat, consequens est, ut Manassensis tribus hæreditas suis limitibus determinetur, non quidem undequaque, sed quâ parte affinis

un peuple nombreux et vous avez de grandes forces; vous ne vous contenteriez donc pas d'une seule part,

18. Mais vous passerez à la montagne, et vous gagnerez de la place pour y habiter en coupant les arbres et défrichant la forêt, et vous pourrez avancer encore plus loin lorsque vous aurez exterminé les Chananéens, quo vous dites avoir des chariots armés de faux et de fers tranchants, et être un peuple très-fort.

TRANSLATIO EX HEBRÆO. — 4. Obtigit autem sors tribui Manassis (is autem erat primus natu Josepho) ipsi Machiri, qui primus fuerat natu Manassi, patri Galaad, eò quòd ipse esset vir bellicosus, obtigit, inquam, et Galaad, et Basan. — 2. Obvenit autem et reliquis filiis Manassis in ipsorum stirpes, filius Abi-ezer, et filius Helec, et filius Ezriel, et filius Sechem, et filius Hephher, et filius Semida. (Isti sunt filii Manassis filii Josephi, mares) in ipsorum gentilitates. — 3. Ipse autem Salphaad filius Hephher filii Galaad, filii Machiris, filii Manassis, non habebat filios, sed filias. Et hæc erant nomina filiarum ejus, Maala, et Noa, Hegla, Melcha, et Thersa. — 4. Et accesserunt in conspectum Eleazaris sacerdotis, et in conspectum Josuæ filii Nun, et in conspectum principum, dicentes: Dominus præcepit Mosi, ut daret nobis hereditatem inter fratres nostros. Dedit ergo ipsis, secundum os Domini, hereditatem inter fratres patris ipsarum. — 5. Ceciderunt itaque funiculi Manassis decem, præter terram Galaad, et Basanidem, quæ erant eis Jordanem. — 6. Nam filix Manassis acceperunt hereditatem inter filios ipsius, terra autem Galaad erat reliquorum filiorum Manassis. — 7. Erat autem terminus Manassis ab Aser versus Machmethath, quæ est in conspectu Sichem, et procedebat terminus ad dextram, ad habitatores fontis Thapphuæ. — 8. Terra Thapphuæ erat Manassis; verum ipsa Thapphuæ apud fines Manassis erat filiorum Ephraim. — 9. Et descendebat terminus in torrentem Arundinis, ad partem australem torrentis. Iste urbes sunt ipsius Ephraim inter urbes Manassis, et terminus Manassis est à septentrione torrenti, erantque exitus ipsius in mare. — 10. Pars australis erat ipsius Ephraim, et septentrionalis ipsius Manassis, mare verò erat limus utriusque. Atque in Aser incidunt à septentrione. In Issachar verò ab oriente. — 11. Habebatque Manasses in Issachar, et in Aser, Beth-san, et municipia ipsius, et Jellaam, cum suis municipiis. Præterea, incolas Dore, et municipia ipsius, ac incolas Endoræ, et municipia ipsius, et incolas Thanaach, et municipia ipsius, denique civis Magelo, et municipia ipsius; tertiam partem regionis. — 12. Cæterum non valebant Manassenses exterminare civitates istas, redegerint Chananeum ad tributum, sed exterminando non exterminarunt. — 13. Locuti sunt autem Josephitæ cum Josuâ, dicentes: Cur dedisti mihi hereditatem, sortem unam, et funiculum unum? cum ego sim populus multus, prout adhuc benedixit mihi Dominus. — 14. Josua verò dicebat et ipsis: Si populus multus es, ascende tibi in sylvam, atque excide tibi illic, in terrâ Pherézæi et Raphaim, si angustior tibi est mons Ephraim. — 15. Rursus Josephitæ dicebant: Non obtinebitur à nobis mons; nam currus ferrei sunt apud omnem Chananeum, habitantem in terrâ nulli; apud eum qui est in Beth-san, et in municipiis illius. Et apud eum qui est in valle Jezrael. — 17. Iterum Josua ad Josephitas dicebat, ad Ephraim et Manassem, inquiri: Populus multus es? et vires magnas habes, non erit tibi sors una. — 18. Sed montem habiturus es, et si enim sylva est, excides ipsam. Habebis insuper exitus filius. Exterminabis enim Chananeum, quamvis currus ferreos habeat, quamvis fortis sit.

eris verbis, ut intelligamus alteri duntaxat parti hic jam esse assignandam hereditatem. Cur autem dicatur Manassem natu majorem fuisse Ephraim, causam esse equidem existimo, ut animadvertat lector, præclare isto sortis casu comprobatum esse Jacobi iudicium, quod nuper dicebam. Verum si particulam, γ , causæ notam esse malis putare, rectè, nisi fallor, dixeris, nascendi conditionem commemoratam esse, tanquam causam tantæ opulentie, quæ est Manassis à Deo amplificatus, acceptis et eis et trans Jordanem possessionibus. Nam, quod supra quoque diximus, magni fuit, apud priscos illos homines, momenti, natum primum esse. Videmus enim quam multa sit Ismaelis, in sacra historia, mentio, cum interim de Cethburæ liberis vix verbum fiat. Et quanta illius gentis semper fuerit amplitudo et gloria, quæ ad nostram usque memoriam crescit in dies, atque augebit, minimè est obscurum. Neque verò etiam posteri Esau, quamvis rejectus à Deo ille videretur, nullis opibus floerunt, sed hæc nunc hactenus. Apparet quidem ex sacra narrationis verbis, universam Manassis posteritatem ex solo Machiro propagatam esse, et hunc illi unicum fuisse filium, de quâ re ante satis multa sunt à nobis disputata. Sed ea posteritas per diversa cognomina in diversas gentes, sive familias diducta est. Alii enim Machiris, et ejus filii Galaad sibi nomina gentilitia sumere maluerunt, dictique sunt Machiritæ, et Galaaditæ, atque hi eis Jordanem manserunt, divisi etiam ipsi per septem stirpium capita, quæ erant, Ephr, Jesi, Eliel, Ezriel, Jeremias, Odoias, et Jodiel, ut scriptum est in Paralipomenis. Alii filiorum Galaad referre nomina in animum induxerunt, et hi appellati sunt Jezeritæ, sive Abiezeritæ (est enim hoc unum cognomen), Helecitæ, Ezrielitæ, Sechemitæ, Semedaitæ, denique Hephertæ. Nam à Salphaad, qui nullos mares genuerat, nullum, ut sic dicam, patronymicum est ductum. His igitur sex familiis (nam sive Salphaaditas, sive Hephertitas nomines, quinque filias Salphaad, nihil interest) datum iter jam hereditatem. Sed utri majore numero fuerint, id verò incertum est, ut diximus capite 15. Unde plura etiam repetat lector, quæ ad præsentem locum attinent.

Porro ille verborum ambitus: *Hi sunt filii Manassis filii Josephi mares*, preparatio est ad insequentem digressionem, quæ de filiabus Salphaad agitur. Cæteroque satis notum erat, solos mares enumerari solere,

cum de hereditate distribuendâ sermo est.

VERS. 4. — ET ACCESSERUNT IN CONSPECTU ELEAZARIS SACERDOTIS, etc. In Numeris scriptum est, istas quinque filias Salphaad, coram Mose et Eleazaro, atque universâ Ecclesiâ petivisse, ut patris sui, qui nullius turpis flagitii reus est vitâ excesserat, absque prole masculâ, ratio haberetur, ne ipsius memoria in suâ tribu et populo Dei prorsus intercidere. Hoc enim fieri posse, si id jus hereditatis adipiscende, quod patri ante excessum fuerat, ex Dei promisso quaesitum (ut forensium verbis utar) in ipsas transferatur, Mosen verò eam causam, ut dubiam, ad Dei oraculum retulisse, ex eoque responsum esse secundum puellas, atque eâ occasione institutum quoque esse legem perpetuam, ut quoties è vitâ exiret vir quispiam, absque suo hæredè masculino, ejus filie essent hæredes, aliisque agnatis omnibus præferrentur. Sed eo casu feminae, quibus sic obvenisset paterna hereditas (Græci eas *ἀρχαιόκληραι* vocant), non nisi suis tribulibus nuberent, nimirum ne ad tribum alienam fundi dotales transferrentur, et divinâ sorte discretæ possessiones confunderentur. Cæteroque quæ suis dotibus contentæ, nullam paternam hereditatis partem capiebant, eis ex quâvis tribu sponso nubere licebat. Ego verò ista idèò nunc persequor prolixius, quia Latinus non satis explicatè videtur illam sanctionem esse interpretatus. Si enim nulli puellæ, nisi suo tribuli, nubere fas fuisset, sacra lege, cur cæteræ tribus, in Judicium historiam, solum jusjurandum, quo constricti tenebantur, opposuissent, causam quidem magnam, ob quam non possent suas filias nuptum dare Benjaminitis, at non solam, ut ipsi videntur sentire? Sed ut ad propositum revertamur, ejus celestis responsi jam admonet filie Salphaad duodecim viros. Neque enim adhuc Moses hereditatem ipsis assignaverat, quod Liranus inconsideratè opinatur, sed suâ auctoritate interpositâ interpretatus oraculum Dei fuerat, debere eas olim cum suis patris consortes vitæ hereditatis esse. Quare id laudi cum primis verti istis puellis debet, quod tanta fiducia Dei promissionem, de obtinendâ olim Chananâ, fuerint amplexatæ, priusquam transmissus esset Jordanis, nondum hostes debellati, ut similiter atque de vacuæ hereditatis cretione essent sollicitæ. Illi ergo celesti responso (hoc enim illud est, *secundum os Domini*), facillè nunc paret senatus duodecim virorum, cui hæret verbum, *dedit*, nisi ipsum absque personâ, passivè, ut grammatici

loquuntur, interpretæ, data est illis hereditati inter patros ipsarum.

VERS. 5, 6. — CECIDERUNT ITAQUE FUNICULI MANASSIS DECEM, etc. Funiculum, per transnominationem, pro terreni dimensis portionibus, sæpè usurpant sacra littera, quia funibus agri dividebantur, metabanturque. Sed enim, quando sex duntaxat sunt enumeratæ Manassis stirpes, et una feminarum (nam eorum qui cis flumen manserunt nulla hic habetur ratio), nimirum videatur, cur decem portiones sint septem assignatæ prosapiis. Et ut putemus singulis puellis partes singulas esse attributas, jam non decem, sed undecim faciendæ partes fuerint. Hunc nodum ut dissolvant doctores hebræi, Deus bone! quas nugas comminiscuntur, in eo libro quem Portam ultimam vocant! eorum, inquit, virorum modò in partitione terræ habenda fuit ratio, qui in Ægypto vivi exiverant, quamvis essent per iter vitæ functi. Jam verò sex illis masculis familiis obvenierunt portiones sex. Quinque verò filie patris sui nomine quidem unam nactæ sunt, sed insuper duas, nomine Hephertis avi paterni, qui inter fratres suos natu maximus cum esset, iter fuerat ingressus ex Ægypto. Denique quartam etiam portionem sunt adeptæ nomine patris sui, qui in deserto absque liberis obierat. Sed quis vera esse ista omnia credat doctoribus hebræis, nisi fortassis stultus Judæus quispiam? Et cur patris hæredes non fuere fratres? sed omissis a filiabus nugis, existimemus, Abiezeritas, Helecitas, Ezrielitas, Sechemitas, denique Semidaitas, portiones singulas accepisse. Hephertitas verò nullos fuisse, præter istas quinque filias Salphaadis, qui fuerat unicus Hephertis filius. Jam verò, etsi istæ filie simul omnes non plus terreni acceperunt, quam ipsarum patri singuli, tamen quia hæc ipsarum unica portio in quinque dividenda partes est, cum singule viris singulis sint nupturæ, et suam quoque portionem, in aliam familiam translatæ, censentur quinque esse funiculi. Sed R. Isaias opinatur, funiculos appellari, decem hipparchias quæ in Manassensium hereditate fuerint, quod vocabulo suspicor ipsam præfecturas diversorum locorum voluisse significare. Verùm particula causalis, ut sic dicam, quæ versu 6 posita est, vix fert hanc sententiam. Et verò cur præfecturæ Manassensium, quam aliarum tribuum magis enumerantur?

VERS. 7. — ERAT AUTEM TERMINUS MANASSIS AB ASER VERSUS MACHMETHATH, etc. Ineptum, atque

ex ignoratione linguæ hebræicæ natum omninò est, quòd Zieglerus unius loci vocabulum facit, Aser-Machmethath. In quem ego errorem delstum illum esse suspicor ex Santis Pagnini tralatione, cum non intelligeret, illud Machmethath, esse accusandi casu dictum. Zieglerum autem, tanquam salientem ovem, imitati sunt plerique alii, quamvis nihil esset offensivum. Equidem non ignoro Septuaginta interpretes dixisse, *ἡρὰ Ἀσὶρ πρὸς Μαχθῶθ*, hoc est, ab eâ Aser quæ ad Machthoth spectat. Sed sanè magnâ sunt interspiratione disjuncta illa duo nomina, cum prius appositum habeat accentum, quem vocant zakeph. Igitur David Kimhi existimat, illud Aser significare Aserem, hoc est, Aseritarum hereditatem. Ea enim à septentrione contigua erat Manassensibus apud Beth-san, ut mox videbimus, et sanè paulò post, sic accipiendum erat hoc verbum. Verùm quando ab Eusebio proditum est libello de Locis Hebr., Aser fuisse urbem positam ad lapidem decimum quintum à Sichem, viâ regiâ, quæ ibatur Scythopolim, sive Beth-san, ab hæc ego urbe inchoari istam descriptionem credidibus putarim, atque ab eâ funiculum mensurorum trahi ad illam Machmethath, quam in designatione finium Ephraimitarum vidimus. Nam australes hic limites Manassis, quibus erat fratri suo affinis, præcipuè describi, certum est. Itaque ea descriptio, quæ est ab Aser ad Machmethath, ostendit ferè limites oppositos orienti, à septentrione ad austrum versis, pergendo viâ publicâ, quæ à Beth-san ducit Sichem. Machmethath enim posita erat è regione Sichem, ut est sacris verbis testatum. Jam verò, cum dicitur: *Et procedebat terminus ad dextram, ad habitatores fontis Tapphua, etc.*, planè à Tapphua, per torrentem canosum, descenditur in mare, ut in designandis finibus Ephraimiticis factum est. Nam iidem fines fuerunt Ephraimitis aquilonares, qui Manassensibus australes. Sed enim quis hic non videat, Tapphuam non esse apud Jordanem quaerendam, et proinde neque torrentem Caricosum Carith esse posse? quando propè à Beth-san pergentibus Sichem et Machmethath, divertendum ad dexteram est, hoc est, ad occidentem, ut Tapphuam veniatur. Et quis tam absurdus, atque alienus est ab istarum regionum cognitione, ut credere possit Manassensium fines ad mare Mortuum pertinuisse?

VERS. 8, 9. — TERRA TAPPHUA ERAT MANASSIS; YEAM IPSA TAPPHUA, etc. Ager Tapphuarum,

inquit, cum suis municipiis videlicet et pagis, fuit in ditioe Manassensium, at ipsa urbs Tapphna, quamvis sita esset intra fines Manassensium, tamen erat in hereditate Ephraimitarum: cujus rei causam supra diximus. Nam funiculus, inquit, qui discernere fratrum istorum possessiones, ambebat ille quidem torrentem cannosum à meridie, atque eum attribuebat Manassensibus; verumtamen urbes quæ illi torrenti ab austro adiacebant, etsi essent reipsa intra Manassensium positæ terminos, nihilominus jure fuerunt Ephraimitarum; quæ verò à septentrione torrentis exstabant, eas obtinebant Manassenses. Atque hæc, meo certè judicio, vera est istorum verborum sententia. Nam quod Latinus convertit: *In meridiem torrentis curritum Ephraim*, id non est nunc ita scriptum in hebræo. Verbo enim מִן appositis est accentus rebâ, qui illud longiore interspiratione distinguit à sequente vocabulo civitatum, מִן, quàm ut ei sic hæere possit, sicut visum est Latino. Sed Septuaginta interpretes admirabiliter hallucinati videntur. Nam pro, מִן expresserunt, לֵי: pro *ele verò, ela sive ala*; dixerunt enim: *Jair et Terebintus*.

VERS. 10.—ATQUE IN ASER INCIDENT A SEPTENTRIONE: IN ISSACHAR VERO, etc. Verbum *incidunt* numero plurium positum spectat, opinor, universè ipsos Josephitas. Nam fieri nullo modo potest, ut Ephraimitæ usquam attingant Aseritas. Ceterùm quæ ratione Manassenses sint ab aquilone affines Aseritis, atque ab ortu Issacharitis, expressit suâ tabellâ chorographica Wolffangus Wisenburgius, luculenter sanè, sed peculiari designatione, et quæ cum aliorum descriptionibus minimè est consentanea. Ceteri enim omnes, Josephum secuti auctorem, inter Manassenses et Aseritas interponunt Issacharianos et Zabulonios. Nos verò hanc controversiam nunc non judicabimus, sed rem totam qui se habeat, tunc explicare conabimur, cum istarum tribuum fines sacris verbis describentur. Nam quod ad præsentem locum attinet, hoc dixisse satis fuerit, certum atque compertum esse, Manassenses propè Doram incidere in Aseritas, cum illic attingant montem Carmelum, ad quem pertinere etiam Aseritas scriptum est capite 19. Monte igitur illo, tanquam communi confinio conjunctæ sunt istæ duæ tribus, eo loquendi modo videlicet, quo Nephthalini dicuntur attingere Judæos ab oriente, propter Jordanem utrique tribui communem, cum sint aliqui magno locorum intervallo, et aliquot aliarum tribuum interposi-

tis hereditatibus separatæ. Ceterùm fines Aseris, atque Issacharis hic nominantur כַּזְרַיִם וְזַבְדִּיָּן; necdum enim illis tribubus fines ulli sunt assignati.

VERS. 11.—HABERATQUE MANASSES IN ISSACHAR, ET IN ASER, etc. Et hic quoque מְדִינֹתָיו est. Tum enim demùm ista constituta sunt, cum aliis tribubus suæ sunt assignatæ hereditates. Beth-san, urbs olim celeberrima, sita erat haud procul ab extremâ orâ Genesara: quæ Jordanis effluit, inter hunc fluvium et montem Gelboe, itinere circiter mediæ horæ ab Jordane, in amœnâ planitiè, unde et campestris esse, et maritima, hoc est, Genesaræ vicina, dicitur à Josepho. In eâ suspensum fuerat, pro muro, Saisilis cruciati cadaver à Palæstinis. Josephus, Strabo, Stephanus, Byzantius, alii, Scythopolim vocant. Plinius addit, olim Nysam, à Libero patre, dictam fuisse, cum suam illic nutricem sepelivisset, quæ illo nomine vocabatur. Et sunt, qui etiam nunc vulgò appellari Nysam scribunt. Fuit Decapoli-tanæ regionis urbs maxima, ut ait Josephus, Paululùm supra eam inchoatur vallis illa amœnissima, quam illustrem dicunt, quæ deinceps ad Asphaltitidem usque porrigitur. Sed est in Josepho semel iterumque, et nescio an tertio, scriptum, Beth-semes, pro Beth-san. Porrò reliquæ urbes, quæ hic commemorantur, cum suis filiabus, hoc est, municipiis pagisque, posite omnes fuere in illo campo maximo, quem vocabant olim Eadrelonem, ab urbe Jezreel, opinor, corrupto nomine. Nunc verò etiam campum Sabæ, à castro Saba, quod propè Aphecã exædificârunt posteri. Et Jebalam quidem haud procul à Mageddo abuisse, de Ochoziæ historiâ conjici potest. Is enim, cum apud Jebalam lethale vulnus accepisset, ad Mageddo evasit, ibique obiit. Mageddo autem, quam nostrâ memoriâ appellat vulgus Subimbre, exstabat apud torrentem Cison, qui ab eâ, in carmine Debhoræ, dictus est, Aqua Mageddo. Atque illic quoque sitam fuisse Thaanach; ex eodem carmine confici videtur. Certè hanc Mageddoni proximam fuisse, ex Regum historiâ et Paralipomenis satis certum est. De Dora ante diximus. Porrò Endor, quod est, ac si fontem Doræ, dicas, exstebat in jugo, quod à monte Thabor decurrit versùs austrum, atque Hermonem minorem: urbs nobilitata excito ab inferis Samuele per veneficium. Et hanc quoque propè torrentem Cison positam fuisse, argumento sunt divini vatis verba, quibus eam memorat cladem, quæ Sisara, prefectus regis

Jabin, apud illum torrentem est afflictus à Debhora et Baraco. De vocabulo דָּבָר diximus initio capitis 11. R. Salomon illud שְׁלֵשֶׁת הַנְּהַרִים, quod nos diximus, *tertiã partem regionis*, interpretatur, tres regiones pertinentes ad Doram atque En-Doram; Symmachus de suo addidit copulam, vertitque: *Et tria littora maris*. Latinus copulam quidem etiam ipse suggestit, tanquam præteritam; sed Napheth putavit urbis nomen esse. Ego verò arbitror, tres illas urbes, En-Doram, Thaanach, et Mageddonem, cum suis quamque municipiis et pagis, dici הַשְּׁלֵשֶׁת הַנְּהַרִים, quia sunt tanquam tres regiones in tractu illo Dorio, ad Manassenses pertinentes. Nam etsi דָּבָר, ut ante dixi, quemvis tractum terræ significat, tamen peculiariter interdum usurpat de solâ illâ regione, in quâ Doræ municipia exstant, nonnunquam verò paulò etiam laxiùs, de universo tractu Dorio. Ceterùm incolæ Doræ, En-Doræ, Thaanach, Mageddo, dicti sunt pro ipsis urbibus, per transnominacionem.

VERS. 12 ET 13.—CETERUM NON VALEBANT MANASSESES EXTERMINARE, etc. Nomen urbiùm, pe hypallagen, pro ipsis civibus, dictum est. De Manassensium ignavâ impietate eadem memorantur in Judicium libro. Quid autem istis atque aliis obstitit, cur minus facilè suos hostes vincerent, jam semel iterumque exposuimus. Et res ipsa Dei verbis testata est, cum diceret, Jud. 2, 10: *Quia violavit gens ista fœdus meum, quo obstrinxeram majores ipsorum, neque morem gesserunt voci meæ, ego posthac non exterminabo à conspectu ipsorum ullum hominem earum gentium quas reliquit Jossua moriens*. Nimirùm cum neque miraculis, neque beneficiis, neque promissis, neque minis illiùsque ratione colerent, semel pronuntiavit Deus, quæ deinceps conditione habitaturi in terrâ illâ felicissimâ essent: nempe non in pace et quieto otio, quibus non invidantur ad virtutem, sed inter immanes et turpissimas gentes, à quibus subinde exigati, oculos interdum in cælum attollerent. Quod quoties ex animo faciebant, toties maximis suis, et undique circumfusis molestiis levationem inveniebant: atque insperatâ alicujus judicis ope, ductu, consiliis superiores hostibus suis evadebant, tantisper dum rursus consuetis se vitis, per otium et luxum, dederent. Atque ea fuit perpetua Ecclesiæ conditio, inde post Josiæ excessum, usque ad Davidis principatum. A quo rege, ut qui vir fuerit, qualem Deus ama-

bat, cum domitiis barbaris, aurea sperari posse secula viderentur, non diutius ea rerum tranquillitas stetit, quam usque dum illius filius Salomon imperium amplissimum cum vitâ amitteret. Postea enim divisa, aut dilaceratâ, atque disceptâ verius, in duas partes Ecclesiâ, nullus discordiarum modus fuit, donec tandem omnes solum vertere coacti, et in exilium abducti abstractique sunt in orientem.

Sed pervagatissimas persequor historias. Verùm id eò facio, ut lector mecum se convertat animo cogitationeque ad præsentem nostræ Ecclesiæ conditionem longè miserrimam, et unde ad ista tanta mala hæc devenerit, quoque se modo extricare possit, consideret. Æquabili enim tenore, mihi certè, ista præter illi respondere videtur. Nam olim etiam ipsa gentibus permixta graves ab illis contumelias perferbat, quibus tamen ad pietatem mirificè stimulabatur, quod multorum martyrum, ut vocamus, præclarissimis certaminibus est testatum. Porrò simul atque ab illis liberata est, mox odiis intestinis atque dissidiis conflictari cœpit. Sed ubi etiam ista utcumque extirpata tandem sunt sacris conciliis, continuo se otio et luxu dedit, ex quibus turpissima ambitio est nata, extincta pietas, neglecta disciplina, ad pompam solum compositi ritus; et in summâ, religionis juribus omnibus pollutis, superstitione omnium ferè animos oppressit, atque imbecillitatem hominum occupavit. Quæ mala cum diutius tolerare ac pati lenissimus aliqui Pater Deus nollet, denuò nos in acerbissimam relabi discordiam passus est, eamque tam variam et multiplicem, atque inauditarum opinionum insolentiâ tam pertinacem, ut salutaria majorum nostrorum remedia, concilia dico, jam prorsus respuantur, cum plerique contemptâ Ecclesiæ auctoritate, eò audaciâ proveci sint, ut impietas quam tuerentur, non tam inimici hominis, hoc est, Satanæ, astu, et technis insperata ipsorum mentibus videri debeat, quam veræ pietatis religionisque fastidio atque contemptu ultrò arcessita, hoc est, ut deditâ malitiâ magis quam errore videntur insanire: agnitamque veritatem aversati, quâdam novitatis lividine ad absurdissimam quaque dogmata ferri. Quapropter frustra posthac, meo certè judicio, disputationes instituuntur; frustra multi immanibus tormentis carnificuntur; frustra principes, ut religionem, quasi Dei arcem, homin, hoc est, sacerdotum petulantia nutantem, tanquam manu admodò fulciant, Ozæ exemplo, formulas sacrorum novas singuli con-

dunt : ad quas dum Ecclesie res corrigere volunt, plane dissipant, et vetera patrum instituta novis suis commentis convellunt. In solius Dei misericordiam spes bona reliqua est. Hic continuis precibus est interpellandus, ut memoresse velit placabilitatis suae. Sic enim etiam Habacuc precabatur, et quidem ab illis maxime est implorandus, qui magis vitae suavioris et umbratilis cupiditate, quam sacrae doctrinae propagandae amore ad huc magistratum in Ecclesia Dei, quibusvis artibus adepti, istorum malorum causas cum primis dederunt, neque etiam nunc dare desinunt. Hi enim si novum possent ingenium inducere, atque eorum se recipere affectibus informare, quorum gestant personas, et cum Daniele orarent : *O Domine Deus noster, peccavimus, et à mandatis tuis, nostras secuti voluptates, declinavimus ; itaque propter nostra scelera tua sancta Ecclesia contemnitur. Tu ergo, Domine, memor placabilitatis tuae, atque clementiae, respice sponsum tuam, quam sanguine filii tui tibi comparasti : propter nomen tuum sanctum, quod in ea sola rite invocatur celebraturque. Si, inquam, illi, penes quos Ecclesia gubernacula sunt, et una cum ipsis populus reliquus, veram pietatem ad Deum toto animo adhibere instituerent, nihil dubito, quin hoc praesentissimum foret omnium malorum nostrorum remedium. Alioquin verendum est, ne tandem ille nostrorum etiam flagitiorum perterritus, similiter atque olim Israelitis, orientis, aut aquilonis immani imperio nos subiciat. Sed jam nescio quò me tristem abduxit istarum rerum cogitatio. Quare ad propositum revertamur.*

VERS. 14. — LOCUTI SUNT AUTEM JOSEPHITE AD JOSUAM DICENTES, etc. — Existimat Nehmannus, Manassenses, simul atque hereditatem suam nacti per sortitionem fuissent, conatos esse eliminare prorsus Chanaanos. Sed cum id frustra tentassent, tum comitatos fratribus suis Ephraimitis questum adisse Josuam de sortis suae angustia. Atqui absurdum profectio est, ullos omnino Israelitas, vivo etiam tum Josuâ, atque imperante, sordidi tributi pactione, Chanaanos apud se tolerasse, et ante dixi. Quare censendum est, illa, quae superiore versus dicta sunt, ad ea spectare tempora, quae post Josuae mortem, usque ad Davidis imperium, sunt insecta, quibus disciplina in populo Dei miris modis collapsa, omnis domi militaeque infelicitatis, et miseriarum causa Israelitico populo fuit. Neque verò etiam istas querelas adhibuisse eus ad imperatorem, antequam ro-

liqua Chanaanæ per metatores in septem partes divisa, eaque re ipsorum hereditatis certis limitibus à septentrione delimita esset, mihi fit verisimile. Neque enim ante scire poterunt, quam angusta aut lata esset sua ditio futura. Verum credibile est, cum jam rescissent, quibus finibus essent circumscripti ab illis mensuris à septentrione, et ante perlustratis proximis quibusque locis, animadvertissent quales in eis hostes reliqui essent, tum demum ista quæstos esse, et alteram insuper sortem ambivisse, priusquam septem illas partes nuper factas reliquæ septem tribus sortirentur. Sed enim illud etiam video controversum inter explanatores esse, soline Manassenses quæsti sint, an simul cum his Ephraimitæ. Et plerique quidem Judæi autantem, Manassensium res, non etiam Ephraimitarum, habuisse querelam, cum illi magno numero aucti essent post relictam Ægyptum, hi verò etiam imminuti. Credunt enim Judæorum magistri doctoribus hebræis, ejusmodi summæ, in terræ distributione, habitam esse rationem, quæ virorum in quaque tribu erat, quando Ægypto excedebatur. Proximo enim ab exitu anno numerata fuerant Ephraimitarum quadraginta millia et quingenti. Manassensium verò, triginta duo millia et ducenti. At in campis Moabiticis, cum paulo post in Chanaanem esset transcendendum, facta recessione, reperta sunt, illorum quidem triginta duo millia duntaxat et quingenti; horum verò, quinquaginta duo millia et septingenti. Atqui non solos Manassenses quæstos esse, debebant Judæi ex imperatoris responso intelligere, quo ille utramque simul tribum alloquitur. Quòd si verò contenderent isti, querendi auctores fuisse Manassenses, sed non nisi fratribus suis Ephraimitis comitatos adisse imperatorem, dicerent, non admodum repugnarem.

Hoc enim etiam Nehmannus sensit. Et apparet, nullius tribus hereditatem majoribus fuisse difficultatibus impeditam, quam Manassensium. Nulla enim plures memoratur urbes in Chanaanorum potestate reliquisse. Tum illud quoque: *Prous adhuc mihi benedixit Dominus, ad Manassenses, non ad Ephraimitas spectare videtur, ut jam ostendi. Quanquam aliqui certissimum etiam fecunditatis spem habuere Ephraimite ex avi sui oraculo, aut coelesti testamento verius. Sed ut hoc est, ego existimo, cum ista quererentur Josephitæ, nondum divisam fuisse inter ipsos hereditatem, quam, ut dixi, simul unius sortis tractu acceperant, atque ideo pariter eos causam istam grasse cum adhuc*

pari essent casu. Jam verò cur quererentur unicuique sibi sortem esse datam, expeditissimam rationem vides. Illud enim universum terrenum, quod deinde ipsi inter se partiantur, unica sorte simul ambobus obligit, ut est à nobis satis explanatum supra. Reipsa tamen tam erat amplum, ut utrisque satis esset. Neque enim credibile est, adversus Jacobi decretum, quo duas ille tribus diversas, Manassensium alteram, alteram Ephraimitarum fecerat, quidquam esse constitutum à duodecim viris. Si quis tamen existimare malit, sortem unam illos dicere, tam angustam hereditatem, ut ea non duabus, sed uni tribui debeat assignari, non contendam contra. Sed R. Levi F. Gersonis sic hunc locum explanat, ut dicat, Josephitas esse quæstos, suam hereditatem iis undequaque finibus determinatam esse, quos olim nulla ratione proferre possint, sine fratrum suorum injuriâ. Merito enim id eis videri, cum in dies numero hominum augetur. Plerasque enim alias tribus ita locatas fuisse, ut sua pomeria ampliari, vicinis barbaris subjugatis, possent. Neque iis limitibus, quos ipsarum sors designasset, incluse penitus viderentur. Atqui si id de ullis omnino, grave de paucis tribubus verum est. Quapropter probare istam Gersonis opinionem ego certè non possum.

VERS. 15. — JOSUA VERÒ DICERAT AD IPSOS : SI POPULUS MULTUS ES, etc. Per consensionem, quòd schema ironia species est, neque sine adversariorum vitio accidit, inquit Fabius, refellit imperator Josephitarum petitionem. Nam quòd illi pro sua ipsorum causâ dixerant, id pro se arripit. Benè est, inquit, quòd multus estis populus. Si enim virorum numero, ergo et viribus abundatis, quibus efficere potestis, ne habitetis angustè, solo monte Ephraim conclusi; si profecti, sylva illa loca, quæ adhuc Pheræzi, et Rephaimi obtinent, eradicatâ materie, pulsisque barbaris, ad habitationes vobis, agrosque excolueritis. Pheræzi hominum genus erat agreste, procul ab urbibus degens. Nam et פֶּרְזִי, loca non cincta muris vocantur, et censent Judæi. Ego verò existimo, Pheræzos potius grassatores fuisse, et homines, qui ex rapto vivebant, eosque à viribus, aut violentiâ sic esse vocatos. Animadverti enim verbum פֶּרְזִי, reddi solere græcè ἐπιβροχῶν. Raphaimos verò ex gigantum genere fuisse, qui in antris et cavernis terre habitarent, diximas supra. R. David Kimhi hunc versum explanat in hanc sententiam. Jubet,

inquit, imperator Manassenses descendere in montem fratrum suorum Ephraimitarum sylvasque illic excindere, et urbes pradique sibi comparare, aut si longius ab se montem illum abesse patent (sic enim ille accipit verbum פֶּרְזִי, ut idem sit quòd פֶּרְזִי), tum ejiciant Pheræzos et Raphaimos, ac horum occupent loca. Itaque unum ille absolvit verborum ambitum in illo adverbio פֶּרְזִי. Et quòd sequitur : *In terram Pheræzi et Raphaim*, putat præcisè dictum esse, suggerique debere, verbum, ascende, aut, invade. Neque ab hac sententiâ sunt dissentanea, quæ à R. Levi F. Gersonis dicuntur. Verum mihi aliena prorsus ista videntur à sacrarum verborum constructione, quare non faciam, ut prosequar illam opinionem longius. Cæterum mons Ephraim מֶתֶן אֶפְרַיִם, hoc nomine dicitur. Quippe utitur sacri commentarii scriptor eâ appellatione, quæ suâ memoria erat usurpata. Nam, ut dixi nuper, needum fuisse Ephraimitarum magis, quam Manassensium, quo tempore ista agebantur, credibile est. Aiunt autem homines peregrini, etiam hodiè illum vocari, Gohal Ephraim, hoc est, Montem Ephraim.

VERS. 7. — RUSTUS JOSEPHITÆ DICERANT : NON OBTINEBITUR A NOBIS MONS, etc. In duas diversas sententias commodè interpretari posse hunc versiculum, ego certè existimo : earum altera est : Tu nos jubes loca sylva excolere, atque ea si montosa sunt, non poterimus expugnare; facilius enim montes ab hostibus defenduntur. Sin plana, ne ea quidem eripere nostris adversariis quibimus, quippe qui ista falcatibus obtinent curribus armati. Altera est, quam R. Isaias probat, ut copula causam significet : Hortaris nos, ut in terram à Pheræzis Raphaimisque habitatam, hoc est in montem quandam inculem, qui in nostris finibus existat, descendamus, eumque repurgemus. Sed non est in nostris viribus positum, ut eum obtinere queamus. Nam fortissimi Chananæi aditus omnes ad eum montem tenebant falcatibus quadrigis. Si posteriorem sententiam probamus, videbuntur de monte Gelboe ista dici : quem ab oriente Beth-sanitæ, ab occidente Jezreelite defendebant. Sed plerique Judæi cum Chaldæo, verbum, מֶתֶן interpretantur, satis erit, ut etiam Septuaginta hoc loco, existimantque de eodem illo monte Ephraim agi, ac si respondeant Josephitæ, nequaquam satis loci esse utrique tribui in monte Ephraim. Frustra autem se reniti ad Pheræzos et Raphaimos, armatiores ferres curribus, quam ut de sua

statione pelli possint. Mihi superiorum sententiarum alterutra probatur magis. Nam observasse videor, et comperisse verbum מַרְדּוֹ, dum patendi formula usurpatur, aut, ut loquuntur grammatici, dum absolute, plerumque significare, in promptu esse, aut esse in rerum natura: et omnino περιγενεσθαι. Cum autem actionem significat, tum esse id, quod, exhibere, representare, etc. Sed fruatur suo quisque iudicio. Currus ferreos, ego falcatos currus esse censeo, quos Xenophon, alique δρεπαυίφρα ἀρακτα appellant et δρεπαυίφρα τρίπαια, hoc est, ut Livius dixit, falcatos quadrigas, aut, ut Lucretius, falciferos currus.

VERS. 17. — ITERUM JOSUA AD JOSEPHITAS AIEBAT, AD EPHRAÏM ET MANASSEM, etc. Refelunt ista aperte eorum sententiam, qui solos Manassenses esse questos dicebant. Nam frivolum est, quod Kimhi commisescit, imperatorem ad Ephraimitas etiam verba facere, ut fratres suos non solum patiantur apud se de habitationibus sibi accommodare, sed in eo etiam adjuvent, atque invitent. Ceterum prorsus id respondet imperator quod ante, sed planius explicatiusque. Cum, inquit, populus multus sitis, magnisque polleatis viribus, nisi estis ignavissimi, facile montem obtinebitis. Et quamvis sylvis obstitit, eum repurgabitis. Neque verò montem solum, sed etiam alia quae ei a sistant loca expugnabitis. Nam tantis copiis instructi, ipsos etiam Chanaanos, quamvis ferreis curribus armatos, facile superabitis. Si de uno quopiam monte loqui Josuam, ipso videlicet Gelboe, statuimus, cum R. Isaiâ, exitus ipsius fuerint utrinque urbes Beth-san, et Jezreel, cum suis ipsorum municipiis, et si qua sunt praeterea ad eum montem oppida. Mihi tamen fit verisimilius, montis verbo significari quavis loca montosa, qualia plurima fuisse in Josephitarum hereditate certissima res est. Exitus autem esse, vallis et campos, in quos è

CAPUT XVIII.

1. Congregatique sunt omnes filii Israel in Silo, ibique fixerunt tabernaculum testimonii; et fuit eis terra subje-ta.

2. Remanserant autem filiorum Israel septem tribus quae necdum acceperant possessiones suas.

3. Ad quos Josue ait: Usquequò marceitis ignavia, et non intratis ad possiden-

tiis descenditur. Kimhi rursus in suam sententiam verba ista extorquet, quasi imperator hortetur Manassenses, ut postquam montem Ephraim habitabilem effecerint, tum vicinos Chanaanos expulsum pergant; ceteroqui graves vicinos futuros. Particulam ׀ ego interpretatus sum, quamvis. Est enim saepe ad-versativa conjunctio. Sed RR. Salomon et Nehmannus causam significare censent, cur loca ista tribui Manassensi, non autem aliis, assignari debeant; nimirum quia difficilia sunt, Manassenses autem magnis viribus, et militum numero pollent. Sed hic mihi non videtur imperator Manassenses cum aliis tribubus contendere. Porrò doctores hebr. (ut fabellam plus quam anilem audias) octavo capite Babe hatra, hoc est, Porte ultimae, scriptum reliquerunt, Josephitas in sylvam mitti ab imperatore, ut invidi oculi fascinum evitent, cum sint tantâ fecunditate amplificati à Deo. Sed, omissis nugis, parùm videtur consentaneum esse pietati imperatoris, quod Josephitis spem victoriae ex magnis ipsorum copiis facit: non autem deligere fiduciam omnem in Dei benignitate et ope jubet. Verùm ille eos suis ipsorum verbis redarguere voluit, et simul ostendere, admodò, quod dicitur, manu, fortunam, hoc est, Dei benignitatem, invocari debere. Turpissima enim ignavia erat, cum nihil dum adversus hostes experti fuissent de sorte sua, quam Deus dederat, queri, tanquam nimis angustâ, deque Dei auxilio tam seordiditer disfidere. Quapropter meminimus etiam nos, nunquam de corporis, animive bonis, quae à Deo nobis donata sunt, quasi parùm largis, molestè queri. Nam si nobis non desinus ipsi, neque acceptis donis parùm rectè utamur, semper abundè satis fuerit, quod sapientissimus ille rerum omnium promus condus, idemque benignissimus parens Deus cuique contulit ad vitam tolerandam, et rectè instituentiam etiam.

CAPITRE XVIII.

1. Après qu'on eut distribué aux tribus de Juda, d'Ephraïm et de Manassé les lots qui leur étaient échus, tous les enfants d'Israël décampèrent de Galgala, où ils avaient demeuré plus de sept ans; ils s'assemblèrent à Silo, dans la tribu d'Ephraïm; et comme ce lieu était au milieu de la terre promise, ils y dressèrent le tabernacle du témoignage; et le pays des environs leur était soumis.

2. Or il était resté sept tribus des enfants d'Israël qui n'avaient pas encore reçu leur

dam terram quam Dominus Deus patrum vestrorum dedit vobis?

4. Eligite de singulis tribubus ternos viros, ut mittam eos, et pergant atque circumcant terram et describant eam juxta numerum uniuscujusque multitudinis, referantque ad me quod descriperint.

5. Dividite vobis terram in septem partes; Judas sit in terminis suis ab australi plagâ, et domus Joseph ab aquilone.

6. Mediam inter hos terram in septem partes describe; et huc venietis ad me, ut coram Domino Deo vestro mittam hic sortem;

7. Quia non est inter vos pars levitarum, sed sacerdotium Domini est eorum haereditas. Gad autem et Ruben et dimidia tribus Manasse jam acceperant possessiones suas trans Jordanem ad orientalem plagam, quas dedit eis Moyses famulus Domini.

8. Cùmque surrexissent viri ut pergerent ad describendam terram, praecipit eis Josue dicens: Circuite terram, et describe eam, ac revertimini ad me ut hic coram Domino, in Silo, mittam vobis sortem.

9. Itaque perrexerunt, et lustrantes eam in septem partes dividerunt, scribentes in volumine. Reversique sunt ad Josue in castra Silo.

10. Qui misit sortes coram Domino in Silo, divisitque terram filiis Israel in septem partes.

11. Et ascendit sors prima filiorum Benjamin per familias suas, ut possiderent terram inter filios Juda et filios Joseph.

12. Fuitque terminus eorum contra aquilonem à Jordane, pergens juxta latus Jericho septentrionalis plagae; et inde contra occidentem ad montana descendens, et perveniens ad solitudinem Bethaven,

partage, et qui, soit par l'amour du repos, soit par la crainte des Chanaéens, ne s'empresaient guère de s'emparer des terres qui devaient leur appartenir.

5. Josué leur dit donc: Jusqu'à quand demeurerez-vous lâches et paresseux, sans vous mettre en possession de la terre que le Seigneur le Dieu de vos pères vous a donnée?

4. Choisissez trois hommes de chaque tribu, afin que je les envoie, et qu'ils aillent faire le tour du pays, qu'ils le décrivent selon le nombre de ceux qui doivent le posséder, et qu'ils m'en fassent rapport quand ils l'auront fait.

5. Divisez entre vous la terre en sept parts; que Juda demeure dans ses limites, du côté du midi, et la maison de Joseph du côté du septentrion.

6. Décrivez le reste de la terre qui n'est point à eux, et faites-en sept parts; ensuite venez me trouver ici, afin que je jette vos partages au sort devant le Seigneur votre Dieu.

7. Car les Lévités n'ont aucune part entre vous, parce que le sacerdoce du Seigneur est leur part et leur héritage. Quant à la tribu de Gad, à la tribu de Ruben et à la moitié de la tribu de Manassé, elles avaient déjà reçu de Moïse, serviteur du Seigneur, les terres qu'elles devaient posséder au-delà du Jourdain, à l'orient.

8. Ces hommes se préparant donc à partir pour aller faire la description de tout le pays, Josué leur donna cet ordre: Faites le tour de la terre et la décrivez, et revenez me trouver, afin que je jette ici, à Silo, vos partages au sort devant le Seigneur.

9. Etant donc partis, ils reconnurent avec soin la terre, et la divisèrent en sept parts qu'ils écrivirent dans un livre, sur une carte ou sur des tablettes; et ils revinrent trouver Josué au camp, à Silo.

10. Josué jeta le sort devant le Seigneur, à Silo, et il divisa la terre en sept parts pour les enfants d'Israël.

11. Le premier partage échut au sort fut celui des enfants de Benjamin, distingués selon leurs familles, lesquels eurent pour leur part le pays situé entre les enfants de Juda et les enfants de Joseph.

12. Leur frontière, en tournant de l'orient vers le septentrion, est le bord du Jourdain, d'où elle s'étend au côté septentrional de Jéricho; de là elle monte sur les côtes des montagnes vers l'occident, et vient jusqu'au désert de Bethaven;